

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 12, Αρ. 1 (2023)

ICODL2023

Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Αθήνα, 24 έως 26 Νοεμβρίου 2023

Τόμος 1

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

ISBN 978-618-5335-19-9
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ελληνικό Δίκτυο
Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Στρογγυλά τραπέζια

Copyright © 2024

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Στρογγυλό Τραπέζι

Προσβασιμότητα: Πρόσβαση στην ανοικτή, εξ αποστάσεως και συμπεριληπτική εκπαίδευση

Συμμετέχοντες:

- Δρ. Πελαγία Παπανικολάου, Διδάκτωρ Ποινικών Επιστημών Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ: Εκπαίδευση ανοικτή, εκπαίδευση προσβάσιμη από την συμπερίληψη ως και τον ψηφιακό μετασχηματισμό.
- Δρ. Καζάκου Μαρία, Διευθύντρια ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ-Λ. Πάτρας, ΣΕΠ στο ΕΑΠ: Ανοικτή, εξ αποστάσεως, ειδική εκπαίδευση; Μύθοι και πραγματικότητα.
- Νικόλαος Κρίκης, Μηχανολόγος Μηχανικός (MSc on Quality Assurance), Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Υπεύθυνος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Erasmus ΔΔΕ Αχαΐας: Στρατηγικές και Εφαρμογές για την Ένταξη μαθητών με αναπηρία στην εξ αποστάσεως Εκπαίδευση

Προεδρείο: Ευαγγελία (Γκέλη) Μανούσου

Rapporteur: Νεκταρία (Νόρα) Σακκούλα

Περίληψη

Στο στρογγυλό τραπέζι συζητήθηκαν θέματα προσβασιμότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση τόσο σε θεσμικό/νομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικών πρακτικών και διαχείρισης σχολικής τάξης και παρουσιάστηκαν ψηφιακά εργαλεία προς αξιοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκαν τα εξής ερωτήματα:

1. Πόσο ανοικτή είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ);
2. Πώς διαχειρίζονται τα άτομα αυτά τις δυσκολίες και τις προκλήσεις;
3. Ποιες είναι οι ανάγκες τους και ποια τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν;
4. Υπάρχουν καλές πρακτικές και εξελίξεις στο πεδίο της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σήμερα;

Στο πλαίσιο αυτό, αρχικά, ερμηνεύτηκαν οι βασικές έννοιες της αναπηρίας, της προσβασιμότητας και της ένταξης/συμπερίληψης. Επισημάνθηκε ότι η προσβασιμότητα είναι κατοχυρωμένη από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και επικυρωμένη και από την Ελλάδα. Αναφορικά με το ζήτημα της ένταξης και συμπερίληψης των ΑμεΑ μαθητών/θητριών στα σχολεία, τέθηκε ο προβληματισμός ως προς τη φύση των εκπαιδευτικών δομών που τους/τις εξυπηρετούν, είτε είναι ειδικά σχολεία είτε συμβατικά, πάντα σε συνάρτηση με την εξασφάλιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των παιδιών. Μάλιστα, υπογραμμίστηκε το γεγονός ότι το γεωγραφικό ανάγλυφο της Ελλάδας επηρεάζει την επιλογή των δομών, εξαιτίας της διάχυσης του πληθυσμού. Ασφαλώς, επισημάνθηκαν οι ελλείψεις στις κτηριακές υποδομές που αφορούν τόσο στα ειδικά όσο και στα συμβατικά σχολεία, γεγονός που καθιστά αδύνατη την προσβασιμότητα στην πρακτική της διάστασης.

Έπειτα, σε θεσμικό και νομικό επίπεδο, έγινε εκτενής αναφορά στη νομοθεσία που αφορά στην εκπαίδευση των ΑμεΑ, διευκρινίζοντας ότι το θέμα αυτό απασχολεί το κράτος από τη δεκαετία του 1980, αλλά μόλις το 2000, ψηφίστηκε ο πρώτος συνεκτικός νόμος για την ειδική εκπαίδευση, ο οποίος ισχύει και εμπλουτίζεται μέχρι σήμερα. Παράλληλα, έγιναν αναφορές σχετικά με την προσβασιμότητα στις υπηρεσίες και τα αγαθά, καθώς και τις διακρίσεις που δέχονται τα ΑμεΑ για την αναπηρία τους, αλλά και οι συγγενείς τους. Το 2023 θεσπίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση η αρχή της μη διάκρισης και της ίσης μεταχείρισης, γεγονός που επαφίεται και στον χώρο της εκπαίδευσης, ως προς την πρόσβαση σε ανοικτή βιβλιογραφία και σε ψηφιακές βιβλιοθήκες, η οποία όμως περιορίζεται σε προπτυχιακό επίπεδο. Πλέον, στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού, υπάρχουν στόχοι και σχέδια δράσης, αλλά χωρίς οργάνωση και πάντα εξαρτώνται από την εκάστοτε πολιτική βούληση.

Στη συνέχεια, τέθηκαν κάποια ηθικά διλήμματα σε σχέση με την προσβασιμότητα και την καθολικότητα της συμπερίληψης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αρχικά, η αναπηρία λειτουργεί ως όρος ομπρέλα, έχει πολλές μορφές και δεν αφορά μόνο στην κώφωση, την τύφλωση και τις κινητικές αναπηρίες. Απαιτείται εξατομικευμένη και ανθρωποκεντρική προσέγγιση, ώστε να συμπεριλαμβάνονται όλες οι αναπηρίες, όπως η νοητική υστέρηση ή/και η διαταραχή αυτιστικού φάσματος, γεγονός που επιφέρει δυσκολίες στο αρμόδιο υπουργείο, στην υλοποίηση των σχεδιασμών, αλλά και στην

εκπαιδευτική κοινότητα που καλείται να διαχειριστεί το μαθητικό σώμα με όλες τις ιδιαιτερότητές του.

Οι δυσκολίες αυτές ήρθαν στην επιφάνεια την περίοδο της πανδημίας, καθώς οι ΑμεΑ μαθητές/θήτριες αποκλείστηκαν κοινωνικά, αλλά και από την εκπαιδευτική διαδικασία, λόγω της αναπηρίας τους. Επιπλέον, προέκυψαν ζητήματα κοινωνικού και οικονομικού υπόβαθρου. Πολλοί/ές μαθητές/θήτριες δεν είχαν πρόσβαση σε τεχνολογικό εξοπλισμό και στο διαδίκτυο, ενώ υπήρχαν προβλήματα διαχείρισης και ανταπόκρισης των μαθητών/τριών σε ένα διαφορετικό εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς τα παιδιά είχαν προσαρμοστεί σε εξατομικευμένες δια ζώσης πρακτικές με προσωπική ενθάρρυνση και ενίσχυση από τους/τις εκπαιδευτικούς. Τα προβλήματα αυτά οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη εξατομικευμένου αναλυτικού προγράμματος σπουδών και στη φιλοσοφία που είναι απαραίτητο να καλλιεργηθεί από τα κρατικά θεσμικά όργανα και να διοχετευθεί στον χώρο της εκπαίδευσης. Μέχρι σήμερα, η ειδική εκπαίδευση στα σχολεία έγκειται στον αυτοσχεδιασμό και στην πρωτοβουλία και καλή θέληση των εκπαιδευτικών που διεξάγουν τον δικό τους προσωπικό αγώνα, για να ξεπεράσουν όλα αυτά τα εμπόδια. Γι' αυτούς τους λόγους, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, αλλά και η εμπλοκή και δέσμευση των οικογενειών από νωρίς, ώστε να επιτύχει η εξ αποστάσεως μαθησιακή διαδικασία.

Ολοκληρώνοντας, κοινό σημείο όλων των εισηγήσεων αποτελεί η ύπαρξη ανθρωποκεντρισμού και εξειδίκευσης σε όλες τις εκφάνσεις της (εξ αποστάσεως) εκπαίδευσης. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να είναι επί της ουσίας ανοικτή, προσβάσιμη και συμπεριληπτική με την προϋπόθεση να δημιουργηθούν συγκεκριμένα θεσμικά και νομικά πλαίσια που να καλλιεργούν αυτή τη φιλοσοφία σε όλες τις βαθμίδες. Παράλληλα, η εξατομικευμένη αντιμετώπιση της αναπηρίας προϋποθέτει τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία θα λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις μορφές αναπηρίας, καθώς και την υποστήριξη και κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Υπό τις παρούσες συνθήκες, η προσβασιμότητα των ΑμεΑ στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι περιορισμένη, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός εντείνεται και αλλοιώνει την ανοικτή και συμπεριληπτική της ταυτότητα.

Στρογγυλό Τραπέζι

Η ίδρυση του Cosmos Open University: Καινοτόμο, με το βλέμμα ψηλά και στο μέλλον

Συμμετέχοντες:

- Πάνος Ραζής, Πρόεδρος του COU, πρώην Πρόεδρος του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου
- Νικόλας Στυλιανίδης, Καθηγητής
- Δημήτρης Μαστορίδης, Καθηγητής
- Ανδρέας Παυλάκης, Καθηγητής

Προεδρείο: Αντώνης Λιοναράκης

Rapporteur: Νεκταρία (Νόρα) Σακκούλα

Περίληψη

Στο στρογγυλό τραπέζι συζητήθηκαν οι διαδικασίες δημιουργίας και τα χαρακτηριστικά του νέου ιδιωτικού ανοικτού και εξ αποστάσεως πανεπιστημίου, Cosmos University, στην Κύπρο. Συζητήθηκαν, επίσης, τα πλεονεκτήματα της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σχέση με τη συμβατική, με έμφαση:

στη σύνδεση και επικοινωνία ενός εξ αποστάσεως πανεπιστημίου με τον υπόλοιπο επιστημονικό κόσμο σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη

τις διαπανεπιστημιακές συνεργασίες με στόχο τη δημιουργία δικτύων επιστημόνων

την ελεύθερη εισαγωγή στα προγράμματα από άποψη ακαδημαϊκών κριτηρίων και πρωθύστερων επιτευγμάτων και την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους/στις εκπαιδευτικούς και στους/στις φοιτητές/τήτριες.

Ο ιδιωτικός χαρακτήρας του πανεπιστημίου θα προσφέρει περισσότερες δυνατότητες για διεθνείς διασυνδέσεις, έρευνα και δια ζώσης πρακτική σε σύγχρονα εργαστήρια,

εγκαταστάσεις και επιχειρήσεις παγκοσμίως, αξιοποίηση σύγχρονων υποδομών και τεχνολογιών, συνεχή επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού, συνεχή αξιολόγηση ποιότητας των προγραμμάτων, καθώς και παράκαμψη αρκετών γραφειοκρατικών διαδικασιών που επιφέρουν καθυστερήσεις και αγκυλώσεις στα δημόσια πανεπιστήμια.

Καινοτομία του Cosmos University αποτελεί η δημιουργία Παιδαγωγικής Μονάδας, μιας επιτροπής με διακριτούς ρόλους ανάμεσα σε παιδαγωγούς, επιστήμονες και τεχνολόγους για τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υλικού που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των φοιτητών/τριών. Τα προγράμματα του πανεπιστημίου έχουν σχεδιαστεί με άξονες τη βιωσιμότητα, τη σύνδεση του παρόντος με το μέλλον και των σπουδών με την αγορά εργασίας. Προγράμματα που σχετίζονται με το διάστημα, τη μπλε και πράσινη οικονομία, καθώς και την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά και παραδοσιακά προγράμματα, όπως το Μεταπτυχιακό στη Δημόσια Διοίκηση (Master of Business Administration - MBA) και η Πληροφορική, θα συνθέτουν το ολοκληρωμένο προφίλ του σύγχρονου αυτού πανεπιστημίου.

Η εισαγωγή στα προγράμματα του Cosmos University θα βασίζεται σε στοιχειώδη κριτήρια, όπως η βασική γνώση Αγγλικής γλώσσας και χρήσης υπολογιστών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι γίνονται προσπάθειες για τη δημιουργία ενός αρθρωτού συστήματος, όπου οι φοιτητές/τήτριες (σε μεταπτυχιακό επίπεδο) θα έχουν τη δυνατότητα επιλογής των ενοτήτων που επιθυμούν, οι οποίες θα οδηγούν σε πιστοποιητικά εξειδίκευσης. Σκοπός του πανεπιστημίου είναι η παροχή ποιοτικής και υψηλών προδιαγραφών εκπαίδευσης στους/στις φοιτητές/τήτριες πάντα με γνώμονα τις αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με επικέντρωση στην ενίσχυση της αυτονομίας των φοιτητών/τριών και της ανακαλυπτικής μάθησης.

Στρογγυλό Τραπέζι

Ανοικτή εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων

Συμμετέχοντες:

- Νεκταρία Παλαιολόγου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ)
- Αχιλλέας Κωστούλας, ΕΔΙΠ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Νίκος Ρουμπής, Καθηγητής Διδασκαλείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Delyana Raeva, Μετανάστρια από τη Βουλγαρία, καλεσμένη

Προεδρείο: Νεκταρία Παλαιολόγου & Ευαγγελία (Γκέλη) Μανούσου

Rapporteur: Νεκταρία (Νόρα) Σακκούλα

Στο στρογγυλό τραπέζι συζητήθηκαν θέματα που αφορούν στο πεδίο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, αναφορικά με την ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως οι πρόσφυγες και οι μετανάστες/νάστριες. Τέθηκαν ζητήματα, όπως:

A. Πώς σκιαγραφείται το πεδίο της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (γενικά και ειδικά στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων και στην Τριτοβάθμια, με αναφορά στο σύνολο των προγραμμάτων που έχουν λειτουργήσει κατά το παρελθόν από κρατικούς φορείς, κατά κύριο λόγο από Δήμους και το Υπουργείο Παιδείας, όσα εξακολουθούν να λειτουργούν και όσα νέα έχουν προκύψει)

B. Ποιες ευκαιρίες και δυνατότητες υπάρχουν για ελεύθερη πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (να διευκρινήσουμε ότι μιλάμε περισσότερο για πρόσφυγες) (Παρουσίαση καλών πρακτικών κατά την τελευταία δεκαετία).

Γ. Ποιες είναι οι ανάγκες και οι προοπτικές στο ίδιο πεδίο; Πώς μπορούν να ξεπεραστούν τα σημαντικότερα εμπόδια.

Ειδικότερα:

Έγιναν εκτενείς αναφορές και παρουσιάσεις ερευνητικών προγραμμάτων, όπως το πρόγραμμα MICREATE (Horizon), το οποίο οδήγησε στη δημιουργία νέων εργαλείων με παιδοκεντρικό χαρακτήρα, καθώς και αναλυτικά των οργανισμών και φορέων που δίδαξαν ή διδάσκουν την Ελληνική γλώσσα σε πρόσφυγες και μετανάστες/στρίες. Επιπλέον, έμφαση δόθηκε στη συνεχή εισροή προσφύγων και μεταναστών/στριών στην Ελλάδα και στη διαχείριση της κατάστασης αυτής. Ενδεικτικά, τη σχολική χρονιά 2022-2023, στα σχολεία φοιτούν μαθητές/θήτριες από 70 διαφορετικές χώρες. Ο μαθητικός αυτός πληθυσμός δεν είναι ομοιογενής, καθώς τα παιδιά προέρχονται από χώρες με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και γλώσσες, ενώ πολλοί/ές μαθητές/θήτριες δεν έχουν υπάρξει ποτέ μέλη μιας σχολικής κοινότητας, λόγω της εμπόλεμης κατάστασης.

Συνεπώς, η ύπαρξη ανοικτότητας αποτελεί προϋπόθεση για τη διαχείρισή τους, καθώς απαιτείται εξατομίκευση, ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι/ες με κάποιες προκλήσεις που σχετίζονται με την προαναφερθείσα γλωσσική και πολιτιστική ετερογένεια, την περιθωριοποίηση των μαθητών/θητριών και τον αποκεντρωμένο χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Συνεπώς, θα πρέπει να αμφισβητήσουν την παρούσα μονογλωσσική ιδεολογία της εκπαίδευσης, να είναι αυτόνομοι/ες, να σχεδιάζουν ή/και να επιλέγουν το κατάλληλο υλικό, να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν στους/στις μαθητές/θήτριες διαγλωσσικές δεξιότητες και να δημιουργήσουν κλίμα που να προάγει τη συμμετοχή και την ψυχολογική ενίσχυση των παιδιών. Ασφαλώς, το Υπουργείο Παιδείας οφείλει να μεριμνήσει και να προμηθεύσει τους/τις εκπαιδευτικούς με ένα portfolio υλικού και δραστηριοτήτων, ώστε να μην αισθάνονται ανέτοιμοι/ες.

Το στρογγυλό τραπέζι ολοκληρώθηκε με την αξιοσημείωτη παρουσία και συνεισφορά της κυρίας Delyana Raeva, φιλοξενούμενης μετανάστριας από τη Βουλγαρία, η οποία κατά κύριο λόγο είναι αυτοδίδακτη ως προς την Ελληνική γλώσσα. Επισήμανε τις δυσκολίες που αντιμετώπισε με την έλευσή της στην Ελλάδα, κυρίως ως προς την επικοινωνία και τη συμπλήρωση επίσημων εγγράφων. Υποστήριξε ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί σημαντική εναλλακτική για

την ίδια, λόγω της ευελιξίας και της αυτονομίας που προσφέρει. Μάλιστα, εκδήλωσε ενδιαφέρον για συνέχιση των εξ αποστάσεως σπουδών της σε μεταπτυχιακό επίπεδο, αλλά νιώθει ένα μεγάλο “εμπόδιο”, καθώς θεωρεί ότι αντιμετωπίζει δυσκολίες στον γραπτό λόγο στα Ελληνικά. Συμπληρωματικά, εξήγησε ότι το θρησκευτικό υπόβαθρο συχνά λειτουργεί ανασταλτικά για τις γυναίκες, ακόμα και σε εξ αποστάσεως περιβάλλοντα. Τα στοιχεία αυτά φανερώνουν την έλλειψη εκπαιδευτικής μέριμνας για όλες αυτές τις ομάδες, καθώς και την έλλειψη διαπολιτισμικών και διαγλωσσικών εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, γεγονός που συνεπάγεται την ελλιπή διαπολιτισμικότητα και εκ του αποτελέσματος αδυναμία προσβασιμότητας στην τριτοβάθμια (εν προκειμένω εξ αποστάσεως) εκπαίδευση.

Ειδικότερα, οι ερωτήσεις που τέθηκαν προς τη μετανάστρια και η σχετική συζήτηση, εστίασε στα ακόλουθα σημεία:

-Μιλήστε μας για την μέχρι τώρα εμπειρία σας από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πώς μπορεί να βοηθήσει τα άτομα με μεταναστευτικό / προσφυγικό υπόβαθρο; Από την εμπειρία σας, ποιες δυσκολίες μπορεί να αντιμετωπίσουν τα άτομα αυτά στην πρόσβαση στην εκπαίδευση;

-Αν έχετε / αποκτήσετε παιδιά, τι δεξιότητες και τι ευκαιρίες θα επιθυμούσατε να τους προσφέρει το σχολείο; Γενικότερα ποιος θεωρείτε ότι θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του σχολείου στην εκπαίδευση των νέων ατόμων με μεταναστευτικό / προσφυγικό υπόβαθρο;

-Τι θα βοηθούσε περισσότερο τα άτομα με μεταναστευτικό / προσφυγικό υπόβαθρο να ενταχθούν ομαλότερα, κοινωνικά και επαγγελματικά, στην ελληνική κοινωνία;

Το κοινό συμμετείχε εκφράζοντας τον προβληματισμό του, τις σκέψεις του, με αποτέλεσμα τη διεξαγωγή μιας εξαιρετικής, ουσιαστικής συζήτησης.

- Palaiologou, N. (2023). *Rethinking Intercultural Education in Times of Migration and Displacement*. Cambridge Scholars Publishing.